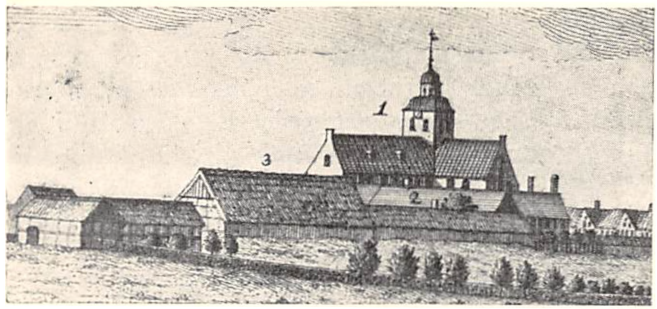

Ringsted Kloster og Kirke ca. 1761.

Efter Johan Jacob Bruun: »Novis Atlas Daniæ«. Kobberstik 1761.
Forklaring: 1) St. Bendts Kirke, 2) Klostret, 3) Laden, set fra Sydvest.

Ringsted Kloster i skiftende Tider.

Af Redaktor *J. V. Christensen.*

Otte Hundrede Aars Historie danner Baggrund for den Tildragelse, der hændte i Februar 1912, da det nuværende „Ringsted Kloster"s Administration kom overens med Kobenhavns Magistrat om en Ordning, der løste de ca. 100 Aar gamle fideikommissariske Baand, saaledes at „Klostret"s Fæstegods kan sælges. Og naar efterhaanden dette Bortsalg finder Sted*), er dermed de Baand bristede, der gennem Tiderne har holdt sammen paa et stort

*) Salgstilbud skete til samtlige Fæstere under 13de Februar 1913.

Jordomraade, skiftende af Størrelse til de forskellige Tider og under forskellige Forhold, men dog til en vis Grad holdt sammen gennem de svundne Hundredaar.

Det „Ringsted Kloster", der nu existerer, er som Bygning betragtet en uhistorisk Forpagtergaard, og det Fideikommis, det Bügelske, der ejer Forpagtergaarden og Fæstegods til en Værdi af ca. 2½ Mill. Kr. samt en betydelig Fideikommiskapital er af forholdsvis ny Dato, idet de fideikommissariske Baand stammer fra 1814.

Men det samlende Midtpunkt er det Jordomraade, der stadig formeredes i det mægtige middelalderlige Benediktinerklosters Velmagtsdage og opretholdtes under skiftende Former i kongeligt eller privat Eje. Ringsted Klosters Historie afspejler derfor paa sine forskellige Udviklingstrin Jordens, de store Jordegodsers, Historie i Danmark.

Maaske allerede i *Knud den Stores*, men i hvert Fald paa *Svend Estridsens* Tid lægges den første Spire til Ringsted Kloster, idet engelske Benediktinermunke indkaldes her til. Klostret menes færdig-organiseret af Bisp Svend Norbagge i 1081—82. Og gennem de følgende halvfemte Hundrede Aar indtil Reformationen har dets Betydning kirkeligt, til Tider ogsaa politisk, været stor.

Klostrets Opgangstid som stor Jordbesidder — og det er særlig den Side, vi her beskæftiger os med — indledes i det urolige Tidsrum, der gaar forud for Valdemarstiden, som for St. Bendts Kloster betegner den største Glanstid.

Allerede under *Erik Emun*[1]) fremmes Klostrets Velfærd betydeligt. Mod Slutningen af denne Konges urolige Regeringstid rejstes der paa Sjælland

et Oprør, i Spidsen for hvilket stod den Roskilde Bisp Eskild og den sydsjællandske Herremand Peder Bodilsson. Paa Erik Emuns Side stod kun Skjalm Hvideslægtens Mænd, der sad paa de store Gaarde mellem Ringsted og Soro. Disse Mænds Indflydelse var imidlertid betydelig, og da Kongen ved Jydernes Hjælp havde sejret, er det sandsynligt, at den mægtige Hvideslægt yderligere er steget i Magt. Under disse Forhold er det rimeligt, at Kongen har ønsket at styrke netop Ringsted-Klostret og sin Yndest hos dette. I hvert Fald véd man, at han 1135 har udstedt et Gavebrev, i hvilket han tildeler Klostret store Friheder, en Del Gaarde i Bjerge og paa Amager, Halvdelen af Ringsted Skov og 10 Mark af den Kronen tilhørende „Midsommergæld" (en aarlig Skat) af Ringsted By. Denne kongelige Gave danner som en Indledning til en Række andre kgl. Gaver, der mægtigt har bidraget til at øge Klostrets Rigdomme. Jeg skal ikke i denne Henseende gaa i Enkeltheder, men kun anføre, at *Svend Grathe*, der næppe har handlet af kristenkærlige, men snarest af politiske Grunde, i 1148 bl. a. skænkede Klostret Halvdelen af Ringsted Bys Mark, og forskellige Afgifter fra Ringsted By, der tidligere havde tilfaldet Kronen.

Efter *Knud Lavards* Skrinlæggelse i Klostrets Kirke (25de Juni 1170), er det forstaaeligt, at det for Valdemars-Ætten gjaldt om yderligere at højne Klostrets Anseelse. Det regner ned med Gaver til Klostret. En Mængde Landsbyer rundt om i Landet lægges ind under det. Den største Jordudvidelse faar Klostret under Valdemar den Store, der byggede den store Teglstenskirke, saaledes som den i Hovedlinierne staar den Dag i Dag. Han

skænkede bl. a. den sidste Halvdel af Ringsted Bymark, Byens Tiender, Gods i Lynge, Bjerge, Arvestie (Aversi), Benløse og flere Byer til Klostret. Ogsaa Valdemars-Ættens andre Medlemmer — saaledes Valdemar den Stores Dronning, *Sophia*, og *Knud den Sjette*, der begge senere begravedes i Klostrets Kirke — skænkede Klostret store Gaver, Erkebisperne Eskild og Absalon ligeledes. *Absalon* skænkede saaledes en betydelig kirkelig Afgift til Klostret, nemlig det saakaldte „Marie-Skud" af Sjællands Østre- og Medelsyssel. Sjælland var i Middelalderen delt i tre Sysler, nemlig foruden de to fornævnte: Vestre-Syssel*). Denne Gave tillige med en Del andre stadfæstedes af Pave *Colestin III* 1192. I Pavebrevet kaldes „Marie-Skudet" en Kollekt[2]), hvilket er et svagere Udtryk for en bestemt Afgift, en Kirkeskat, der formentlig indbetaltes omkring Martinsmesse (ɔ: Mortensdag). Oprindelig skal „Maria-Skudet" have været en Kirkeskat, som hvert Syssels Beboere betalte til den gamle Moderkirke, den saakaldte Sysselkirke.

Omtrent samtidig (1193) lagde Bisp *Peder Sunesøn* St. Johannes Kirke i Ringsted (nedlagt 1571; Prydelser og Stole skænket til Klosterkirken) og Benløse Kirke med samt Benløse Kirketiende til Klostrets Kirke. 1309 skænkedes Kværkeby Kirke til Klostret. Endelig skænkede *Erik Menved* 1319 for sit Gravsted i Kirken Gods i en hel Række Landsbyer, og Dronning *Margrethe* lagde Sæby i Løve-

*) Østersyssel strakte sig fra Nord mellem Øresund og Issefjorden til Præstøbugten, Vestersyssel fra Issefjordens vestlige Arm til Susaaen, Medelsyssel omfattede Øens sydlige Del (+ Møn?) og en Strækning nordpaa til Issefjorden samt Hornsland.

herred til Klostret og skænkede dette 2000 lybske Mark.

Ved disse Gaver, af hvilke her kun er nævnt de kongelige og gejstlige — mangen privat Mand har selvfølgelig ogsaa givet Gaver til Klostret — blev dettes Jordegods naturligvis efterhaanden meget spredt. Da Klostrets Abbeder havde Forstand paa Betydningen af at faa afrundet Godset i det Omfang, det lod sig gøre, har der sikkert fundet mange Mageskifter Sted. Et af disse Mageskifter kender vi lidt til; det fandt Sted i 1320[3]). Klostret mageskiftede nævnte Aar Gasæthoft (Gaasetofte i Arts Herred) til Herremanden *Ove Hase*, som i Stedet tilskødede Klostret noget sjællandsk Gods, som han havde faaet med sin Hustru, Ellena. (Ove Hase skal efter nogle Opgivelser have været en af de jyske Herremænd, der senere sluttede sig til Grev Geert, og som den 1. April 1340 faldt for Niels Ebbesens Skarer i Randers).

Ringsted Klosters sidste katholske Abbed var *Niels Jensen*, død 1540. Abbedtitelen opretholdtes dog endnu i en Aarrække, efter at Klostret var inddraget under Kronen. Paa Frederik IIs Tid var den lærde Ivar Bertelsen (Ivar Bartholin) Abbed eller Lensmand paa Ringsted Kloster. Han, der havde Lejlighed til at prøve baade kongelig Unaade og Naade, havde ved Siden af at være en lærd Mand fremragende administrative Evner; i hans Tid blev St. Bendts Kirke Sognekirke for Ringsted (1561); ligeledes fjernedes de mange Altre fra den

katholske Tid, og Kirken forsynedes med Stole. I Kirkens nordre Korsarms Sidekapel indrettedes en lærd Skole (nedlagt 1739) for en Del af Klostrets rige Midler. Fra 1592 ophører Abbedtitlen at existere; den sidste „Abbed" var Dr. *Johan Knoppert*. Fra nævnte Aar styres Klostret med Omraade af verdslige Lensmænd.

Ringsted Klosters Landgilde-Indtægter udgjorde omkring ved den Tid (1574) i Naturalier[4]): 687 Tdr. Rug, 2307 Tdr. Byg, 813 Tdr. Havre, 20 Tdr. Smør, 14 Køer, 58 Svin, 207 Faar og Lam, 175 Gæs, 631 Høns og 180 Tdr. Kul (ɔ: Trækul) samt en Pengeafgift paa 288 Mark. Lensmanden oppebar Løn og svarede Kongen til Indtægter og Udgifter. Han havde som alle Lensmænd Forpligtelse til *Rostjeneste* (Udrustning af Ryttere), Ydelse af *Nathold* til Kongen og hans Følge eller *Borgeleje* (ɔ: Indkvartering) af Hoffets Tjenere eller af Soldater.

Omtrent fra samme Tid som ovenstaaende Meddelelser om Klosterlenets faste Indtægter stammer en Fortegnelse over Klostrets faste Mandskab (1580)[5]), nemlig: 1 Foged, 1 Skriver, 1 Fadebursvend, 1 Brygger, 1 Bryggersvend, 1 Bager, 1 Bagersvend, 1 Kældersvend („skal ind- og udmaale Klostrets Korn"), 1 Skriverdreng, 1 Kok, 2 Kokkedrenge, 1 Fisker, 1 Ladegaardsfoged, 1 Portner, 1 Vognsvend, 1 Postrider, 3 Postvognssvende, 1 Svinemand, 1 Fæmand, 1 Fædreng, 1 Dreng til at røgte Kongens Hopper, „Mælkedejen" (ɔ: formentlig en Mejeripige), 2 Ladegaardspiger — samt endelig (for Resten paa et lidt mærkeligt Sted i Fortegnelsen): 1 Korpræst, 1 Horer og 1 Kordegn. Der beregnedes 33 Personer daglig — en saare anseelig

Husholdning, der jo forøgedes betydeligt, naar fornemme Rejsende tog ind paa Klostret. „Naar Adelige kommer til Klostret maa Abbeden" — hedder det i en kgl. Skrivelse — „give dem Mad og „Danskol" (dansk Øl i Modsætning til tysk) efter Klostrets Evne og laane dem Vogne om Morgenen, naar de drager bort".

Men ogsaa gennem Tilskud til forskellige Ombud og lign. ogedes Husholdningsudgifterne. Den Gang var f. Ex. Stillingen som „Svinesnider" en Hofstilling, noget i Retning af Hofdyrlæge, antager jeg. 1. April 1580[5]) fik saaledes *Jens Jepssen* Bestalling som „Svinesnider" med Bolig i Ringsted, Abbeden skal give ham 10 Daler og en sædvanlig Hofklædning i aarlig Løn og 4 Daler om Maaneden i Kostpenge. Taxterne for de Operationer, han udførte, var forøvrigt følgende: 1 Mark for Behandling af en Hest, 12 Skilling for en Stud og 2 Skilling for et Svin, og „naar han rejser i Kongens Befaling, skal han have fri Færge". Senere hen synes for Resten denne Stilling at stige i Betydning; thi 8. Februar 1596[5]) faar Jens Seufrensen (ɔ: Sørensen) Bestalling som kgl. Svinesnider paa 10 Slotte, Ringsted Kloster og tilliggende Ladegaarde; han skal have 60 Daler i aarlig Løn og en sædvanlig Hofklædning samt 6 Daler aarlig til Husleje. „Naar han rejser rundt fra det ene Slot til det andet, skal Lensmændene befordre ham med Heste og Vogn, og han skal rejse fredeligt og sikkert uden at blive overfaldet af nogen, *men han skal ogsaa selv forholde sig tilbørligt*". I denne afsluttende Bemærkning ligger der aabenbart et Bidrag til Svinesniderens personlige Karakteristik og almindelige Omdømme.

Ogsaa andre, man kan vel sige sociale, Spørgsmaal kigger frem gennem Kongebreve ang. Ringsted Kloster. Saaledes paalægger[5]) Kong Frederik II 1587 Abbeden Johan Knoppert, at *Christoffer Sadelmager*, der er blind, skal nyde sin Underholdning paa Ringsted Kloster. Dette Paabud gentages 8. Juni 1594 til Lensmanden Lave Bek, der imidlertid synes at have forholdt den gamle, blinde Sadelmager, hvad der rettelig tilkom ham. I hvert Fald gentages under 9. Maj 1595 det givne Paabud til Lensmanden, idet det tilføjes, at Christoffer Sadelmager „fremdeles maa nyde alt, som Kongens Fader har givet ham Brev paa", og skal Lensmanden give Christoffer „hvad han resterer, saa Kongen (Christian IV) kan blive fri for yderligere Overløb. Det er Kongens alvorlige Befaling".

Tjenere i højere Stilling aflægges naturligvis rundeligere end en gammel, blind Sadelmager; saaledes fik i 1566 Landstingsskriveren *Matz Laugsen* for sin Tjeneste en af Ringsted Klosters Gaarde i Ringsted, Øst for Klostret, nærmest Kirkegaarden (altsaa omtrent, hvor Bygningskomplexet „Central" nu ligger i Ringsted). Han faar Gaarden „med dertil hørende Boder, Jordsmon og Haverum, en „Slade" Jord i Aaemarken, Provstens Slader i Østermarken og Aaemarken, en Slade Jord i Benløse Sogn samt Kronens Part af Tienden i St. Hans Sogn".

Ogsaa andre Spørgsmaal finder deres Afgørelse paa Ringsted Kloster i den Tid. Vi faar saaledes Besked om, at Kongens Skovrider *Sofren Jæger*, der har haft Tilsyn med Kongens Vildtbane og Enemærkeskove, i 1590 er bleven skudt i Kronens Enemærkeskov „Beested" (ɔ: Bedsted ved Kværkeby). „Kongen kan ikke noksom forundre sig over, hvem

der har dristet sig til slig ubluelig Modvillighed".[5]) Alle Bymænd i alle Sogne og Herreder omkring Skoven skal stævnes til Tinge og under deres højeste Ed skal de forhøres om Meddelagtighed. Samtidig faar Lensmændene i Vordingborg, Roskilde og Antvorskov Paabud om at passe paa ved Lensgrænserne for at finde Forbryderen, hvorefter denne skal føres til Ringsted Kloster. Da Ringsted By har krævet 22 Daler af Enken for hendes afdøde Mands „Lejersted" (ɔ: Begravelsesplads) og hun har beklaget sig derover til Kongen, faar hun bevilget fri Begravelse. Hvorvidt Sofren Jægers Morder nogen Sinde blev fanget og bragt til Ringsted, beretter Historien intet om.

Derimod fortælles[6]) fra omtrent samme Tid om en Herregaardsskytte fra Assendrup, at han har skudt Dyr paa Kongens Enemærker, hvisaarsag han skal hænges i en Galge mellem Ringsted og Benløse, og „paa hver Side en af de to lange Bosser, han havde hos sig" (1585).

Af den tidligere i denne Skildring meddelte Fortegnelse over det daglige Mandskab paa Ringsted Klosters Gaard vil man have faaet Forestillingen om en stor Husholdning. Markarbejdere var der ingen af. Markarbejdet udførtes af Klostrets Hovbønder. Altsaa var der kun Tale om det „indvendige Personale". Men efter den Betydning, Klostret havde som Opholdssted for Hoffet, naar det var paa Rejse, og naar andre Storfolk var ude, er det forstaaeligt, at der maatte være et stort, fast Mandskab. I 1584 fandt den vordende Konge Christian IVs Hyldning Sted paa Ringsted Landsting, og det kgl. Følge boede paa Ringsted Kloster. Ud fra Klostrets Port kom Kong Frederik II ridende

med Prinsen, sidstnævnte „ridende paa en lille, brun Hest" paa Kongens venstre Side; ved hver Side af den unge Herres Hest gik en Herremand, saavel ved Hovedet som ved Sadlen.

Rimeligvis har Frederik II under Opholdet paa Klostret ved denne højtidelige Lejlighed lagt Mærke til, at Klostergaardens Hovedbygning lod en Del tilbage at ønske. I hvert Fald lader han den 14 Februar 1586 udgaa en Befaling[5]) om, at han vil have *det gamle Stenhus i Ringsted Kloster* fornyet og forbedret med bekvemme Gemakker og Kamre, som Kongen selv kan bo i, naar han kommer did. Lensmanden, paa den Tid *Christian Machabæus*, faar Befaling til paa bedste Maade at lade det Arbejde udføre og indskrive Udgiften i Regnskabet. Hvis der behøves noget Bygningstømmer, skal dette hugges i Klostrets Skove, men paa den Maade, at der sker mindst mulig Skovskade

Frederik II døde d. 4. April 1588; af et Kongebrev[5]) fra den Tid véd man, at forskellige adelige Damer har faaet Paalæg om at drage til Ringsted Kloster *„for med Dage at omdrage"* de Kamre, hvori Dronning *Sophie* og „de unge Frøkener" (ɔ: Prinsesserne *Elisabeth*, 15 Aar, Anna, 14 Aar, Avgusta. 8 Aar, og Hedevig, 7 Aar), skal bo, naar den afdøde Konges Lig skal føres der forbi.

Det blev saaledes ikke Frederik II, der kom til at lade Bygningsforetagenderne fuldføre; men andet Steds fra véd man tilfældigvis helt god Besked om, at dette Bygningsforetagende er bleven udført. Fra 1587 var forannævnte Dr. *Johan Knoppert* Abbed eller Lensmand paa Ringsted Kloster. Han var af hollandsk Æt, men hans Fader var gaaet i dansk Tjeneste og var bleven dræbt paa en Sendefærd i

Udlandet. Johan Knoppert havde „en Ven og Fætter" i Rostock ved Navn Henrik Kilian, der i 1590 sendte Lensmanden en Hilsen og Gaver ved en rejsende tysk Student, *Michael Franck*. Og denne Michael Franck har efterladt sig en skriftlig Beretning om sin Færd til Danmark[6]). Michael Franck fortæller om, hvorledes han kommer til en aaben Flække eller Smaastad, kaldet Ringsted, hvor Klostrets Forvalter nu er en *Doctor Knupferus*, der „har Klostret og den lille By og alle derunder hørende Landsbyer, der tæller over 70, i Forvaltning og Regning". Ved Ankomsten maa Franck vente paa at faa Dr. Knoppert i Tale, fordi denne er ved at indtage sit Aftensmaaltid. Derefter indbydes den fremmede Studiosus til at spise med Lensmandens Følge og dennes Broder, til hvem der er dækket i et Sideværelse. Franck fortæller om Klosterbygningerne bl. a.:

„I dette Kloster har Kongen, fordi de gamle Værelser var indrettede paa klosterlig Vis, ladet opføre fra Nyt *en smuk, ny Borg og kongeligt Hus*, til hvilken Bygning en Vindelstentrappe fører op, og som snart vil være fuldført og under Tag. Ogsaa de skønne Værelser kan man begynde at se, kun er de endnu ikke oppudsede og indrettede, saa at man kan bebo dem".

Videre fortæller han:

„En skøn og lystig, lille Skov haves tæt ved Klostret, i hvilken man i Sommertiden kan spadsere og forlyste sig . . . . I denne Lystskov har vi ofte gaaet at spadsere og sammen med Doctorens Broder og hans Kone forlystet os med Boldspil, Labyrinthture og andre danske Fornøjelser, og omendskønt der lige ved Skoven stod et Rettersted og en Galge

for at ingen skulde forgribe sig paa Vildtet, har vi dog ofte haft vor Fornøjelse med Egernjagt".

„En vældig Køren til og fra har der stadig været, saaledes at næppe nogen Dag er gaaet hen, uden at der kom fremmed Folk til . . ."

Studiosus Franck havde det særlige Held at opholde sig paa Klostret en Gang, da den endnu kun 13-aarige Kong Christian IV gæstede Klostret. Den 19de Juni 1590 Kl. 11 om Middagen kom Kongen til Klostret med 5 Vogne, i hvilke sad hans Hoffolk og „bestalter Raader". Kongens Vogn var overtrukket med sort Fløjl; hos ham sad hans yngste Broder (den 7-aarige Hertug Hans). Forud for den kongelige Vogn red 20 Ryttere og 2 Trompetere, der forkyndte Kongens Komme. Mange Folk og Hoffolk var kommet i Forvejen og atter draget af Sted som Furerer, Kokke, Drabanter og andre Hofsinder. Da Kongen stiger af Vognen, maa Drabanterne bane Vej for ham gennem den tæt sammenløbne Mængde. Den unge Konge skildres som en smuk, lang Yngling, klædt i sort Fløjlsdragt; bag ham gik hans Raader og Hoffolk. Efter Middagen besaa Kongen Klostret ude og inde og havde bag efter „sin Fornøjelse med en engelsk Hund" i Klostrets Have. Om Aftenen var der stor Lystighed paa Klostret, Gæsterne blev vel trakterede, og Trompetere og Musici spillede. Næste Morgen rejste Kongen ganske stille videre.

Denne Skildring, om hvis Rigtighed, hvad Enkelthederne angaar, jeg ikke kan have nogen begrundet Mening, men som forøvrigt ser meget troværdig ud, giver et interessant Indblik i det Liv, der har rort sig paa det gamle Klosters, senere den kongelige Lensgaards, Enemærker, baade til Hver-

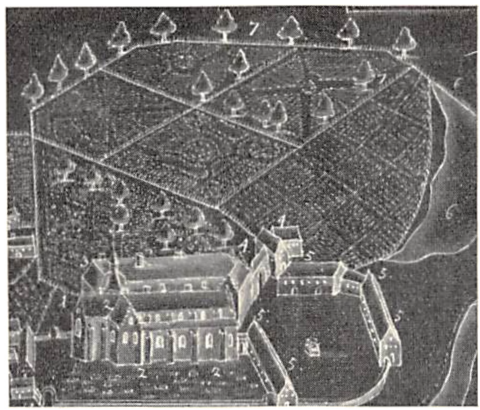

Klostret og Kirken ca. 1666—1686.

Efter P. H. Resen: »Atlas Danicus«.
Forklaring: Klostret er tænkt set i Fugleperspektiv fra Nord. 1) Kirken, 2) det Sidekapel, hvor Landsting holdtes, 3) Skolen (søndre Kors), 4) Klostrets Borggaard, 5) Klostrets Ladegaard, 6) Lille Sø, 7) Klostrets Have

dags og til Fest. Et lille Modbillede til Festlighederne faar man, naar man fæster sin Opmærksomhed paa en Klage fra omtrent samme Tid (1582); den er fra Bonden *Hans Lauritzen* i Ringstedtorp (ɔ: Landsbyen Torped ved Ringsted) og gaar ud paa, at han, der for nogen Tid siden har „faaet en Ringsted Klosters Gaard, givet stor Indfæstning og anvendt al sin Formue paa dens Bygning" nu er kommet i en Restance af 5 Pund Byg, 1 Fjerding Smør og en Bolgalt*), som han beder Kongen eftergive sig. Lensmanden fik Paabud om at eftergive

*) 1 „Pund" Byg = 24 Skæpper; en Bolgalt = et Svin, der er fedet paa Bondegaarden, i Modsætning til Oldensvin, der „opdrættedes" i Skovene.

det halve — og dermed har Hans Lauritzen saa maattet lade sig tilfreds.

Fra en lidt senere Tid (1592) hører vi om 3 Bønder i Benløse og 3 i Torp, at de har faaet eftergivet hver en Fjerding Smør; de har været indskrevet i Jordebogen for denne Ydelse mod at være fri for Ægt og Arbejde; men da de alligevel er bleven besværede med dette, fritages de, som rimeligt er, for Smørret.

Efter forskellige Foranstaltninger at domme synes Christian IV at have interesseret sig meget for Ringsted Kloster. Det var jo et stort Len, velbeliggende midt i Sjælland med gode Jorder og — som vi har set — gode Beboelsesbygninger. Der blev jævnlig foretaget Mageskifter for at afrunde Godset. 1578 var Vrangstrup saaledes blevet lagt til Klostret. 15de Juni 1592 blev 3 Gaarde i Terslev, 1 i Reinemark, 1 i Heinerup, 4 i Testrup og 1 i Skuderløse lagt ind under Klostret, og 26de Juli samme Aar skete det samme med 7 Gaarde i Testrup, 2 i Skuderløse, 3 i Tjæreby, 3 i Terslev og 1 i Klippit (ɔ: Klippede i Nordrup Sogn ved Ringsted. 1595 befalede Kongen personligt, at en Del Gods skulde mageskiftes mellem Roskildegaard og Ringsted Kloster, for at det mageskiftede Gods i begge Tilfælde kunde blive bekvemmere beliggende[5]).

For Christian IVs Heste og Hunde har Ringsted Kloster haft en ret stor Betydning. Fra 1595 og 1596 har man f. Ex. saaledes flere kgl. Skrivel-

ser om, hvad Lensmændene skal foretage sig i saadanne Anliggender, saaledes fra den 31. Januar 1595 et Paabud til Lensmændene i Kalundborg og Vordingborg om strax, „mens Føre staar", at sende to Læster Rug til Ringsted Kloster, da „Kongen i nogen Tid vil have sine Hunde liggende dér". Den 28. Maj 1596 beordres der sendt 100 Tdr. Havre og 3 Læster Rug til Ringsted Kloster „til Kongens Jagthunde og Jagtheste".

Christian IV var i det hele en stor Agerdyrker og Hesteopdrætter. Ringsted Kloster var paa den Tid et af de 10 Fadeburslen, for hvilke Kongen nærede en særlig Interesse. Hans Interesse for Hesteavlen gav sig Udslag i Oprettelsen af 6 forskellige Stod[7]), der efter Hingstene benævntes: det engelske, det frisiske, „Fændriks", „*Tumlers*", „Munkens" og „de polske Mærers" Stod. Det frisiske Stod kom senere til Frederiksborg, „Fændrik"-Stoddet stammede fra Hingsten „Fændrik" paa Roskildegaard og „Tumlers" Stod fra en brun Hingst „Tumler", der *kom fra Ringsted Kloster 1608*. Dette Stod blev et af de mest berømte. Modellen til Frederik V.s Statue („Hesten") skal have været af denne Race. — „Tumler"-Racen blev — hedder det et andet Sted[8]) — det væsentligste Grundlag for den senere saa berømte „Frederiksborg-Race", en Oplysning, som vil interessere Hestevenner og Hesteopdrættere, der ikke alt maatte vide det i Forvejen.

Ogsaa Svin spillede en stor Rolle i Christian IVs Agerbrug paa Ringsted Kloster. I 1619 skal der saaledes have været 5000 Svin paa Olden i Klostrets Skove.[7])

For Klostrets Bønder var Tilværelsen ikke let. De mange Korsler, som de maatte yde i Hoveri, har sikkert tynget dem meget, særlig paa saadanne Tider, da store Tildragelser satte mange Rejsende i Bevægelse igennem Landet. En saadan stor Tildragelse var Christian IVs Kroning i Frue Kirke i København den 29de August 1596. Forud for denne Begivenhed træffes der store Anstalter, der ogsaa berører Ringsted Kloster. Den 23. Juli udstedes der saaledes Befaling om, at Sorø Skole skal levere 200 Tdr. Havre til Ringsted „til Udfodring, naar de fremmede Herrer kommer"; Kongen vil ved første Lejlighed betale Havren tilbage; tillige ønskes sendt til Ringsted 2 Læster Malt, „som skal blive betalt til Mortensdag fra Antvorskov Slot". Den 26. Juli udsendes Budskab til „alle Kron-, Prælat-, Kannike-, Vikarie-, Kirke- og Præstetjenere i Ringsted Klosters Len" om at møde med deres Heste og Vogne ved Ringsted Kloster, saa ofte Lensmanden Lave Bek tilsiger dem og fremføre de Fremmede til Roskilde. Sorø Skoles „Tjenere" faar en lignende Tilsigelse.

Det kan i denne Forbindelse have sin Interesse at mærke sig, at omkring ved denne Tid (1606) var af Bønderne i *Ringsted Herred* kun de 10 Selvejere, medens 600 var Fæstere.

Vi har i det foregaaende haft Lejlighed til at se enkelte Glimt af det Liv, der levedes indenfor det gamle Klosters eller kgl. Lensgaards Mure eller i dennes nærmeste Omgivelser. Mest har disse Meddelelser dog angaaet materielle eller selskabe-

lige Forhold. Men paa et givet Tidspunkt højt op i Tiden har Ringsted Kloster faaet en aandelig Betydning, der, om end vidt forskellig derfra, dog i nogen Maade minder om en af Klostrets Opgaver i Middelalderen. Denne Periode indtræffer i Christian IVs sidste, Frederik IIIs første Aar.

Jørgen Seefeldt i sit Bibliotek paa Ringsted Kloster.

Efter Kobberstik paa det kgl. Bibliotek.

Den 31. Marts 1630 blev *Jørgen Seefeldt*[9]) forlenet med Ringsted Kloster. Han havde paa den Tid ydet sit Fædreland adskillige store Tjenester, stod sikkert højt i Kongens Gunst og havde, da han fik det gode Len, Tid til at fordybe sig i den Syssel, som synes at have interesseret ham mere end nogen anden, nemlig Samlingen og Ordningen af sit *store Bibliotek*. Efter de foreliggende Beret-

ninger at dømme synes det at have været en enestaaende Bogsamling, Jørg. Seefeldt havde paa Ringsted Kloster. Man véd, at denne Samling, der efterhaanden voxede til 26,000 — efter andre Opgivelser 30,000 — Bind, og som ordnedes af bogkyndige Folk, indeholdt en Mængde sjældne Skrifter af meget høj Alder angaaende hele Nordens Historie. Mellem Værkerne var saadanne, om hvilke det hedder, at man ellers forgæves søgte dem selv i de største Bogsamlinger. Mange fremtrædende Videnskabsmænd var i disse Aar Gæst paa Ringsted Kloster, og for den Tids historiske Forskning, for Afskrivningen af endnu bevarede originale Kildeskrifter, havde Bogsamlingen i Ringsted sin store Betydning. Tyskeren *Johann Raue*, født i Berlin, medvirkede ved Ordningen af Biblioteket; han endte — efter en Tid at have været Professor i Sorø — som Bibliotekar for Kurfyrsten af Brandenborg. Islændingen *Brynjulf Svensson*, senere Biskop i Shalholt, gæstede 1639 Seefeldt og skænkede ham ved denne Lejlighed flere enestaaende Haandskrifter, ligesom han senere sendte kostbare norske Sagaskrifter hertil. Lærde Udlændinge, som rejste gennem Landet, forsømte ikke at standse i Ringsted og beundre den sjældne Skat, om hvilken en af Danmarks første statistisk-topografiske Skildrere, *Arent Berntsen*, i 1656 skrev, at den ikke har sin Lige i det danske Rige, ligesom han udtalte Haabet om, at den Fædrenelandet til Ære aldrig maatte splittes ad.

Ak, det kom helt anderledes! Der havde været Tale om, at Kongen skulde erhverve Bogskatten, men i 1657 udbrød den svenske Krig; den 12te Februar 1658 stod Fjenden paa Sjællands Grund, og faa Dage efter kom Svenskekongen selv til

Ringsted, ledsaget af *Corfitz Ulfeldt.* Forræderen Ulfeldt var ogsaa Bogsamler, han havde en Bogskat

Jørgen Seefeldt.

Efter Kobberstik paa det kgl. Bibliotek.

paa 7000 Bind paa Bavelse. Og allerede før Svenskerhæren var naaet Sjælland, havde han taget det

Løfte af *Carl Gustav*, at han, Ulfeldt, i Krigsbytte skulde have Seefeldts mægtige Bogsamling. Saaledes skete det ogsaa. I Februardagene 1658 slæbte svenske Soldater de rige og sjældne Skatte ned paa Vogne, som Omegnens Bønder var tilsagt at møde med, og Bogerne kørtes til Bavelse. Efter Roskilde-Freden forsøgte danske Adelsmænd at faa Forræderen til at skænke Bogsamlingen til Sorø Akademi, men det mislykkedes. I Stedet lod Ulfeldt den føre til Malmø, og dermed var den danske Nationalskat tabt for Landet. Der blev baade da og senere udfoldet flere Bestræbelser for at faa Bogsamlingen tilbage. Men de mislykkedes alle. Ulfeldt maatte efter den anden Svenskekrig flygte ogsaa fra Sverig. Og 1661 førtes baade Seefeldts og Ulfeldts Bogsamlinger til Stockholm. Aaret efter døde Seefeldt. Hele hans prægtige Bogsamling menes i Tidernes Løb at være gaaet til Grunde ved to Brande, der hærgede Stockholms Slot i 1697 og Upsala Universitetsbibliotek i 1702. Man mener, at den eneste fra Bogsamlingen bevarede Bog er en Bønnebog paa Universitetsbiblioteket i København.

Fra 1592 til Lensinddelingen afløstes af Amtsinddelingen, havde Ringsted Klosters Omraade dels ligget som Len til „Kongens Fadebur", dels som Lønning til de sjællandske Landsdommere; i begge Tilfælde vil det sige, at adelige Mænd har siddet paa Ringsted Klosters Gaard. Saa kommer i 1660 Omslaget fra Adelsvælde til Enevælde og deraf følgende lettere Adgang for borgerlige Mænd til at

gøre sig gældende, i hvert Fald indtil Enevoldsadelen faar befæstet *sin* Stilling. Efter Krigene var Kaarene fattige i Danmark, og Kongen var ogsaa i Pengetrang. Ringsted Klosters Gaard blev nu udlagt som Betaling til kgl. Hofslagter *Niels Olufsen* og kgl. Vognmester *Niels Grimborg*[10]). Niels Grimborg traadte imidlertid tilbage, og i det den 7. Juli 1664 udstedte Skøde fra Kronen, er det Niels Olufsen, der betegnes som Eneejer. Dette Skøde[11]) giver en interessant Oversigt over „Klostret"s Herligheder paa den Tid, nemlig Ringsted Kloster og Ladegaard med Bygninger og Inventarium, Munkehave og Skov (tilsammen 47 Tdr. Htk.); endvidere: 5 Gaarde i Slangerup [nu nedlagt Landsby], 6 Gaarde i Haubyrd, 8½ Gaard i Tolstrup, 4 Gaarde i Balstrup samt et Omraade, kaldet „Balstrup Egede", 2 Gaarde i Gilsager, 9 Gaarde i Torp [Torped], Hau [Have] Mølle med et Vænge, Mølleløkken og Aalekisten, Høms Mølle, 2 Huse i Nørhus [vistnok Nordgaardshusene], 3 Gaarde i Kærup [nu nedlagt Landsby], 17 Gaarde i Benløse, „Søskoven" ved Benløse, 1 Hus i Testrup, 14 Gaarde i Haraldsted, 4 i Skellerød, 12 i Ørslevunderskov, 1 i Svendstrup [nu Herregaard], 1 Gaard i Tjørntved, 1 i Brændholt, 1 Afgift i Sandby, 1 Gaard i Skamstrup, 1 i Schielnested [Skellingsted], 13 Husleje- og Jordskyldsafgifter i Ringsted, Landgilden af 38 Fjerdinger af Marken af samme Navn, *der fæstes bort til Borgerskabet*, Engleje af 14 Enge i forskellige af de foran nævnte Byer, „Husbondhold" af en Del Gaarde, Stiftets Gods og Indtægter af en Række Kirkehuse, tilsammen 1450 Tdr. Htk. à 50 Rdlr. Tønden 72,522½ Rigsdaler; dog skal der vedblivende svares en aarlig Afgift til 12 Skoleborns Underhold i Ringsted Skole

(325 Rigsdaler) og 41 Rigsdaler 1 Ort 4 Skilling til Skolemesterens og Hørerens Lon m. m.

Om denne Niels Olufsen — *den første borgerlige Ejer af Ringsted Kloster* — véd man, at han var en for sin Tid meget virksom Mand, hvilket bl. a. fremgaar af, at han var den senere saa berømte „Trommesals" Ophavsmand. Udenfor Kjøbenhavns Vesterport oprettedes i 1671 *et almindeligt Kvægtorv* af Hofslagter Niels Olufsen. Denne havde forpagtet Konsumtionen*) og vilde nu hindre Borgerne i at opkøbe og slagte Øxne og Lam uden at udrede Afgiften. Han tilbød derfor at anlægge et Kvægtorv med tilhørende Accisebod for egen Regning, og dette blev bevilget ham. Her kunde nu alle, baade Slagtere og Borgere, tilforhandle sig de Øxne, Kalve, Svin, Faar og Lam, som de havde behov, mod at betale en vis Afgift til Acciseboden. Stedet kaldtes Trommesalen, fordi Markedet aabnedes med Trommeslag[12]). Man vil af dette forstaa, at Klostrets nye Ejer har haft meget andet at tage Vare end passe sit store Gods.

1688 kom Klostret med Bygning og Ladegaard samt en mindre Del af Bøndergodset, derunder Torped og Benløse, tilbage til Kronen gennem et Skøde fra afd. Niels Olufsens Svigerson, *Laurids Sørensen:* Sælgeren fik ved samme Lejlighed Skøde paa Langebæk Mølle ved Vordingborg.

Klostret var derefter i *Kronens* Besiddelse indtil 1720. I Aaret 1719 havde den fra den nordiske Elleveaarskrig kendte Søkriger og Hofmand, Torden-

*) „Konsumtionen" eller Accisen (ɔ: Afgift af indenlandske Produkter) var indført den 18. November 1660 som almindelig Skat, hvilken Statsindtægt man altsaa havde forpagtet ud.

skjolds tidligere Overordnede, Overkrigssekretær *Christian Carl Gabel*, købt Giesegaard og begyndt sine Bestræbelser paa at danne et midtsjællandsk Godsomraade af enestaaende Storrelse. Han købte Ringsted Kloster (med 74 Tdr. Htk Hovedgaardstaxt, 928 Tdr. Htk. Bøndergods og 24 Tdr. Htk. Skov) for 48,621 Rigsdaler. Bøndergodset bestod af 138 Gaarde og 61 Huse. Gabel skilte sig dog atter ved Gaarden i 1724, men beholdt Bøndergodset. Den følgende Ejer, Amtsforvalter, Krigsraad *Jørgen Langenfeldt*, frembyder lidet af Interesse for os ud over, at han gik Fallit med Godset, der 1741 over-

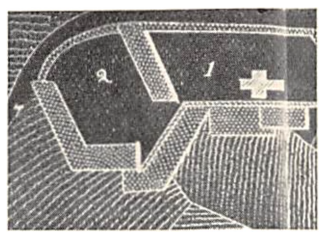

Grundplan af Klostret ca. 1763.

Efter Pontoppidan: »Den danske Atlas« (1763—64).
Forklaring: 1) Kirkegaarden (det hvide Kors angiver Kirkens Plads), 2) Klostrets Ladegaard, 7) Vejen til Soro fra Ringsted.

toges af dettes Forpagter *Peter Johansen Neergaard* (for 33,560 Rigsdaler). I 63 Aar var Ringsted Kloster derefter i Neergaard-Slægtens Eje. Peter Johansen Neergaard, hvis Billede gengives her efter Epitafiet over ham og hans Hustru i Ringsted Kirke, var efter alt at domme en beslutsom Herremand, der med stor Dygtighed formerede sit Bo og er at betragte som den udbredte Neergaardske Herremands-

slægts egentlige Stamfader*). Medens mange af Datidens Godsejere var fremmede Indvandrere, udsprang Neergaarderne af den danske Muld. Om Peter Johansen Neergaards Færd som Ejer af Ringsted Kloster vides ikke meget. Paa Epitafiet over ham og hans Hustru staar: „Dette Minde, dog meget ufuldkomment mod det, som skyldes de Afdøde, er sat af deres af otte efterlevende tre Børn, der have afkøbt Kirken dette Gravsted, at det aldrig maa aabnes efter Skodet af 11. April 1773". Til Forestillingen om P. J. Neergaard knytter sig Mindet om en ejendommelig „literær" Strid. P. J. N. døde 27. August 1772. Tre Aar efter tryktes *Johan Herman Wessels* siden saa berømte Digt *„Herremanden"*, hvis ætsende Satire er vel bekendt. Peter Johansen Neergaards Søn, Jens Bruun de Neergaard paa Svenstrup, fik den Forestilling, at dette Digt var møntet paa hans Fader og forsøgte sig i en Verspolemik mod den muntre Digter, der svarede med en meget nærgaaende „Gravskrift" over den afdøde Neergaard, der var Krigsraad. Gravskriften indledes med de spydige Linier:

Herunder hviler Krigsraad Neergaard den Store,
Store, Store,
Kun Himlen ved, hvad godt han gjorde,
gjorde, gjorde . . . .

---

*) Efter en Opgørelse i Adelskalenderen for 1883 ejede den Neergaardske Slægts forskellige Repræsentanter den Gang: Fideikommisgodserne Skjoldenæsholm og Svenstrup, endvidere Charlottendal, Faarevejle, Fuglebjerg, Fuglsang, Forslev, Gunderslevholm, Gyldenholm, Hellestrup, Kastrup, Oxholm, Prierskov, Stubberup, Tæro.

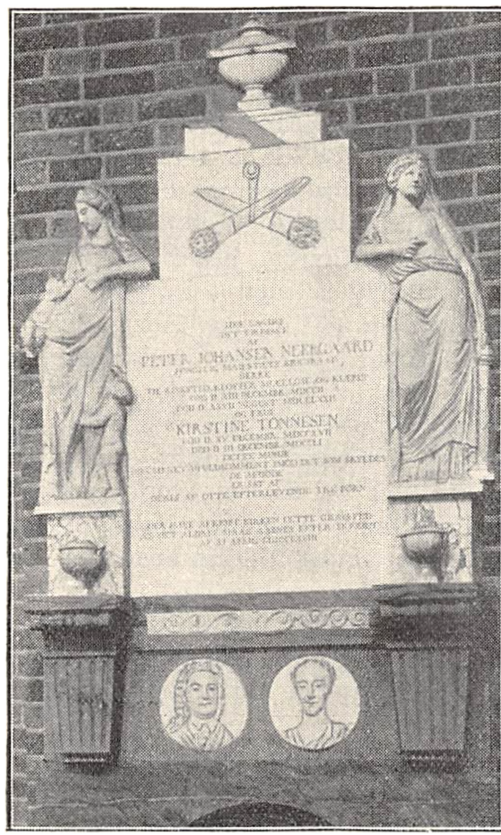

Epitafiet i St. Bendts Kirke over Peter Johansen Neergaard og Kirsten Tonnesdatter Neergaard.

Det oplystes senere, at Mistanken om, at Digtet „Herremanden" var møntet paa den gamle Krigsraad, var ganske ugrundet, og Wessel og Jens Bruun de Neergaard blev senere forligte[13]).

I 1765 havde Peter Johansen Neergaard købt Basnæs i Sydvestsjælland; han overdrog den nævnte

Gaard til en af sine Sønner, senere Kancelliraad Johan Neergaard. I Følge den flittige, men ikke altid lige paalidelige Egnshistoriker Pastor Seyer Malling Beyer, Sognepræst i Bringstrup-Sigersted 1768—88 og fra 1788—1835 i Egeslevmagle, skal Kancelliraad Neergaard have gjort et ejendommeligt Forsøg; han fandt nemlig Befolkningen paa Basnæs Gods demoraliseret, hvorfor han forsøgte at forbedre Racen med frisk Blod, idet *han flyttede Bønder fra Ringsted Kloster derned*, og man mente, at Forsøget lykkedes[14]). Denne Historie, dens Rigtighed forudsat, tyder paa, at Ringsted Klosters Bønder har haft et godt Lov paa sig. Kancelliraad Johan Th. Neergaard ejede Ringsted Kloster samt Kærup og Merløsegaard til 1793, da han overdrog Klostret og Kærup til en af sine Sønner, *Peter Johansen Neergaard.*

I disse Aar finder Udskiftningen af Ringsted Klosters Jorder Sted, og den Deling, som ved den Lejlighed indførtes, er i alt væsentlig den samme, som endnu er til Stede, idet Fideikommisbestemmelser, der udførtes faa Aar efter, har hindret Omsætning.

Som de dygtige Landmænd, Neergaard'erne utvivlsomt har været, fremmede de naturligvis de nye Driftsmaader. Omkring næstforrige Hundredaars Slutning blev den ældgamle Trevangsdrift efterhaanden fortrængt. Det begyndte paa Sophiendal i Terslev Sogn, hvor man i 1770 indførte „Kobbeldriften". *Kloverens* Fremtrængen som en af Landbrugets nye Nytteplanter fremmede denne Udvikling. I sit Værk om Agerdyrkningens Tilstand i Danmark omkring 1800 fortæller G. Begtrup, at Ringsted Klosters Mark paa den Tid var delt i følgende 10 Kobler: Brak (med Gødning), Hvede, Byg (med

Kløver), Kløver (2 Slet), Sommerbrak, Rug eller Hvede, Byg, Havre med Kløver, Kløver, Kløvermarken brakkes[15]). Den gamle Begtrup fremhæver forøvrigt i samme Værk og med fornuftige Betragtninger Betydningen af passende Udstykning og af, at Husmændene faar Jord. Han meddeler, at paa Ringsted Kloster er der ved Udskiftningen bleven tildelt 65 Husmænd Jord (fra 2—6 Tdr. Land).

I 1804 solgte P. J. Neergaard Klostret med Gods til Kancelliraad *Jørgen Quistgaard;* Købesummen var 400,000 Rigsdaler. I hans Besiddelsestid indtraf den 21. Juni 1806 en stor Brand, der udslettede alle synlige Minder om den gamle Klostergaards Forbindelse med St. Bendts Kirke. Af Billedet S. 13 og Planen S. 23 faar man en Forestilling om, hvorledes Bygningerne til Klostrets Gaard har ligget med Tilslutning til den Vinkel, som Kirkens søndre Korsarm danner med Langskibets Sydside. I den Tid, da der her laa et Munkekloster, var Forbindelsen med Kirken jo naturlig nok, da Kirken var et Led af Klostret. Efter at dette var gaaet over til at blive en ren verdslig Indretning og særlig efter, at en Del af Bygningerne var bleven brugte til Avlsvæsen — nogle af dem var tilmed tækkede med Straa — var en Forbindelse, som den her skildrede, i høj Grad farlig. Ved de i Tidernes Løb stedfundne Ombygninger — bl. a. de foran omtalte i Frederik IIs og Christian IVs Tid — var vistnok saa godt som alle Spor af de oprindelige Klosterbygninger forsvundne. Men efter de foreliggende sparsomme Billeder kan det dog antages, at Bygningskomplexet har været ret anseeligt endnu i 1806. Ilden udbrød vistnok i Gavlen til en ud til Sorø Landevej stødende Ladebygning. Og den

bredte sig — efter en samtidig Beretning[16]) — „med saa usigelig Hast, at de tililende Sprøjter intet kunde udrette. Cancellieraad Quistgaards reddede sig gennem Kirken ind i Byen". Det hedder i samme Beretning, at „Klostret var overalt belagt med Straa" o: straatækket.

Branden bredte sig til store Dele af Ringsted, hvor der brændte saa mange Huse, at over 30 Familier blev husvilde, og offentlig Hjælp maatte paakaldes. Dagen efter den store Brand brændte Skyttens Hus paa Klostret, og dette gav Anledning til nyt Røre. Mistanken rettedes mod en Rogter eller Oksedriver, der tjente hos Klostrets Forpagter, *Møller*, og gik under Navnet „Lange Anders". I Forhøret[17]) godtgjordes det, at „Lange Anders" i høj Grad havde forsømt sin Pligt, idet han i Stedet for at være med i Redningsarbejdet havde siddet og sviret hos Kobmand *Ravn* i Ringsted; men det blev tillige fastslaaet, at han havde været i Marken med Kvæg, da Ilden udbrød. Han slap med 4 Mark i Bøde eller 4 Dages Vand og Brød. I Forhørene blev efterhaanden fremstillet indtil 40 Mennesker, men saavidt mine Undersøgelser har ført mig, blev der intet paalideligt oplyst om Brandens Aarsag.

Efter denne Brand flyttedes den ny Avlsgaard et Stykke fra Kirken.

To Aar efter, nemlig i 1808, købte Grosserer, senere Etatsraad, *Caspar Peter Bügel* Gaard og Gods. Han havde i den danske Handels Stortid omkring Hundredaarskiftet tjent sig en stor Formue, som han, ligesom mange andre af Datidens fremskuende

Handelsfyrster, satte i den gode, danske Muld. Ved Skødet, der først er underskrevet den 18de December 1809, overdrager Jørgen Quistgaard til Caspar Peter Bügel: Hovedgaarden („fri Hovedgaards Taxt") ca. 86 Tdr. Htk. og godt 2 Tdr. Skovskyld, Merløse Mølleskov med 2¼ Tdr. Htk. og 4½ Tdr. Skovskyld, Bøndergods („kontribuabelt" Hartkorn), godt 381 Tdr. Htk.*) samt den Klostret tilhørende i Ringsted beliggende Gaard med derved værende *Hestemølle*. Købesummen var 330,000 Rigsdaler. Som 1. Prioritet blev staaende i Gaarden 150,000 Rigsdaler, som Quistgaard havde skyldt Justitsraad Neergaard, Gunderslevholm.

Den 27de December 1814[18]) udfærdigede Bügel et Erectionspatent paa „et Stamhuus eller *Fidei Commissum familiæ*" for sine 6 Børn, og den 9de Marts 1815 fik Oprettelsesdokumentet kongelig Bekræftelse. Bügel havde paa dette Tidspunkt frigjort Ejendommen for al Gæld og Behæftelse, endog for Prioriteten til Rigsbanken efter Forordningen af 5te Januar 1813. Bügel var, da han overtog Ringsted Kloster, en Mand paa ca. 50 Aar, hans Hustru, Cathrine Marie, f. Adzer, var 10 Aar yngre end han. Paa Oprettelsesdokumentet har hun skrevet: „Jeg er aldeles tilfreds med denne Disposition", og dette tiltrædes af de to myndige Børn, *Daniel Nicolaus Bügel* og af Friderichе Margarethe, f. Bügels, Mand *C. Brun*. Der var ialt 6 Børn, af hvilke de 4 altsaa paa den Tid endnu ikke har haft naaet Myndighedsalderen. Oprettelsesdokumentet er meget udførligt i sine Bestemmelser, der dog ikke i denne

*) Til Godset hørte den Gang 48 Gaarde, 64 Huse med Jord og 12 uden Jord.

Forbindelse er af særlig Interesse. Hovedbestemmelserne gælder Arvens Fordeling mellem Hovedlinier og Sidelinier. Formuen deltes ligeligt mellem de 6 Børn; ældste Barn af hver Arving var Hovedarving til $^1/_6$. Tre af de 6 Linier er uddøde, og de $^3/_6$ af Formuen er derefter gaaet til en Fideikommiskapital, hvis Renter uddeles til andre Slægtninger indenfor den Bügelske Familie (for Tiden ialt ca. 40). De andre $^3/_6$ af Formuen oppebæres af Hovedlinierne, hvis Repræsentanter for Tiden er: Fru Pastorinde *Stahlfest-Moller*, Ringsted, Fru Kammeradvokat *Vagn Aagesen*, København, og Enkefru *Hartmann*, København. For at der ikke skulde opvækkes Splid mellem Arvingerne, bestemtes det, at ingen af disse maatte bo paa „Klostret". Det bestemtes endvidere, at for at Salg skulde kunne finde Sted, skulde alle Arvingerne derom være enige, og hvis Salg skete, skulde *en Tredjedel af Salgssummen tilfalde St. Hans Hospital.* Hvis Descendenterne efter Caspar Peter Bügel uddøde, skulde Efterkommerne efter C. P. B.s Broder, *Georg Martin Bügel*, være Arvinger. Men hvis ogsaa den Gren af Familien uddøde, skulde *hele* Herligheden tilfalde St. Hans Hospital.

Samtlige disse Bestemmelser har nu gennem ca. 100 Aar staaet som et uigennembrydeligt Bolværk, mod hvilket den alle Vegne stedfindende og stærkt fremskredne Udvikling i Retning af Selveje forgæves har rettet Angreb.

Til Fideikommisset hører nu: Hovedgaarden (716 Tdr. Land, $96^7/_8$ Tdr. Htk.), Have Mølle (en nu nedlagt Vandmølle ved Ringsted Aa), Mølleskov i Tostrup Sogn og *Bøndergods* (4150 Tdr. Land, ca. 455 Tdr. Htk.). Bøndergodset er fordelt paa 59

Gaarde og Boelssteder og 82 Huse med Jord*). Der har flere Gange været Spørgsmaal fremme, sigtende til at faa de fideikommissariske Baand løste. Da Banen først i Halvtredserne af forrige Hundredaar skulde føres forbi Ringsted, kunde der ikke en Gang skaffes Jord til Anlæg af et Hotel overfor Banegaarden.

I Foraaret 1872 fandt der en Del Forhandlinger Sted mellem „Klostret"s Administration og Fæsterne, der længtes efter at blive ligestillede med Fæstere paa andre Godser i Henseende til at kunne købe deres Gaarde. Forhandlingerne førtes paa Administrationens Vegne af Amtmand *Vedel*, paa Fæsternes Vegne af Folketingsmand *C. A. Alberti* og Redaktør, cand. theol. *P. Chr. Zahle*. Forhandlinger førtes endvidere med Kjøbenhavns Magistrat og Borgerrepræsentation paa St. Hans Hospitals Vegne, men de førte ikke til noget Resultat.

Administrationen ønskede at faa frie Hænder uden Opretholdelse af *Ordlyden* af de strænge Afgiftsbestemmelser, der skulde gælde, naar Godset solgtes. Der var Tale om at betale Kjøbenhavns Kommune 30—40,000 Rigsdaler som Erstatning én Gang for alle**). Sluttelig havnede Spørgsmaalet for Domstolene, idet Kloster-Administrationen fortolkede Oprettelsesbrevet derhen, at St. Hans Hospital (nu Kjøbenhavns Kommune) kun havde Ret til Tredjedelen, naar *hele* Godset solgtes. *Del-*

*) Til Fideikommisset hører endvidere Kapitaler, ca. 1,400,000 Kr. (1913).

**) „Fædrelandet" støttede denne Tanke.

vist Salg skulde altsaa være tilladt. Men denne Fortolkning kunde Domstolene ikke godkende; ved Højesterets Dom af 13. November 1876 blev Fortolkningen ganske underkendt[19]). Og paa dette har Sagen da staaet i ca. 26 Aar.

Den 3. Februar 1883 stillede gamle Alberti saa i Folketinget[20]) til Justitsminister *Nellemann* en Forespørgsel, om Ministeren vilde foranstalte Loven af 1854 om Fæstegods Afhændelse gjort anvendelig paa Ringsted Kloster. Forespørgeren gav en udførlig Begrundelse, i hvilken han rettede adskillig Kritik mod Administrationen. Justitsministeren svarede imødekommende, men henviste til de Vanskeligheder, der vilde opstaa, idet man ikke kunde tvinge Administrationen til at sælge til andre Priser, end dem, Administrationen selv vilde fastsætte. Folketingsmanden for Ringstedkredsen, *P. Andersen*, Jydstrup, paapegede under Forhandlingen de Vanskeligheder, der var for Ringsted Kobstad, idet denne kun kunde faa en Sti til Banegaarden ved, at to Mænd fæstede den paagældende Jordstrimmel.

Siden 1883 har Spørgsmaalet af og til været drøftet — eller rettere: der har aldrig været helt stille om det. Spørgsmaalet om en Ordning m. H. t. den mellem Ringsted Kobstad og Banegaard beliggende Klostermark har Gang paa Gang været fremme.

I Slutningen af Aaret 1911 blev Sagen aktuel som ingen Sinde før. Der indledtes Forhandlinger mellem „Klostret"s Administration og Kobenhavns Magistrat ved Finansborgmester *Jensen* (Administrationen bestaar for Tiden af Hofjægermester *Brun*, Sædingegaard, fhv. Herredsfoged *Gjern*, fh. Ribe, og Amtsfuldmægtig *Krarup*, Næstved). Under disse

Forhandlinger stilledes der fra Magistratens Side Krav om en Godtgørelse én Gang for alle paa 300,000 Kr., saa vilde man frafalde Kravet om Tredjedelen; derimod opretholdes Bestemmelsen om, at Københavns Kommune er Universalarving, hvis alle Efterkommerne af Bügel uddør. Den 24. Febr. 1912 fremkom der offentlig Meddelelse om, at Sagen var gaaet i Orden. Derefter nedsattes en Taxationskommission, der vurderede Klostrets Bøndergods til 2,582,275 Kr., medens en samtidig Vurdering af Hovedgaarden satte dennes Værdi til 900,000 Kr. Bøndergodsets Bortsalg vil finde Sted i Foraaret 1913. M. H. t. Hovedgaarden er der ikke taget nogen Bestemmelse; den er foreløbig bortforpagtet for en kortere Aarrække.

Der er bag St. Bendts Kirke en fredsæl Plet, hegnet af Kirkens ærværdige Mure til den ene Side, af den nuværende Klosterhaves til de andre. Det er den samme Plads, hvor i fordums Tid det gamle Benediktinerkloster stod, og som i senere Tider var Vidne til Adelsmænds og Fyrsters Færd, og over hvilken Ilden fejede hin Midsommerdag 1806. Midt paa denne Plads ligger den Bügelske Slægts Gravhøj med sin svære, trappeformede Kampestensindfatning. Her hviler Slægtens Stamfader og efterfølgende Slægtled. Overfor Gravhøjens Indgang er en Gitterport ind til Klosterhaven. Den aabnes kun, naar en af Slægten stedes til Hvile. Her slutter de sidste Kapitler af det ældgamle, ofte omdannede Ringsted Klosters Historie.

Men ude paa de brede Marker gaar Livet, som det har gaaet gennem de svundne Sekler. Formerne

er andre, men Ploven trækker sine Furer i Jord af en ældgammel Kultur. Og Landskabets Linier er delvis de samme. Sæden bølger over Bondemarkernes Sletter og over det vældige Bakkedrag, der stiger fra Ringstedaaens Dalbund op imod Torped — „Løbjerget" kaldte de i gammel Tid denne Bakke — og op imod Ringsted By, hvor Kirken staar som det Midtpunkt, den har været i 8—900 Aar.

Landskabet vil vise de kommende Slægter *nye* Profiler. Nye Boliger vil rejse sig, nu de gamle Baand loses. Og den rige Jord, der altid gav gylden Grode, vil komme endnu flere i Hænde. Hvor fordum Midtsjællands Bønder mødte paa Hovmarken for at gøre først Klostrets „Dagsværk", senere i Tiden Herremandens Hoveri, vil nye *Hjem* rejse sig for de kommende Slægter.

Derfor har Ringsted Klosters nuværende Ejere ved deres Repræsentanter i Administrationen i Forening med Københavns Magistrat været med i en historisk Gerning, da de gjorde det afgørende Skridt til den Løsning, der nu staar paa at fuldbyrdes.

---

[1]) Daugaard: De danske Klostre. — [2]) Kirkehist. Samlinger 1907. — [3]) Hist. Tidsskr. 2. R. 4 B. — [4]) Kr. Erslev: Danmarks Len og Lensmænd. — [5]) Kancelliets Brevbøger. — [6]) Meddelt af Troels-Lund i „Danske Magazin" 1887—89. Originalen opbevares i Raadsarkivet i Zittau i Tyskland. — [7]) Christensen, Horsholm: Agrarhistoriske Studier. — [8]) Danmarks Statistik. [9]) Nyt Historisk Tidsskrift IV. — [10]) Traps Danmark. — [11]) Kronens Skoder (A. J. Wests-Udgave). — [12]) Carl Bruun: København. — [13]) J. Levins

Udgave af Wessels Digte. — [14]) Beyer: Topografi over Egeslevmagle. — [15]) G. Begtrup: Agerdyrkningens Tilstand i Danmark. 1808. — [16]) Af Kapellan Ad. Petersen, Ringsted, i Kirkehist. Samlinger 4 R. 2. B. — [17]) Ringsted Herreds Politiprotokol 1806. — [18]) Erectionsbrevet. — [19]) Højesteretstidende. — [20]) Særtryk af Rigsdagstidende, udgivet af C. A. Alberti.

Angaaende *Jørgen Seefeldts Bibliotek* er jeg — efter at nærværende Artikels 2det Ark var gaaet i Trykken — af Dr. phil. *Knud Fabricius* bleven gjort opmærksom paa, at der endnu i det kgl. Bibliotek i Stockholm findes forskellige Lovhaandskrifter, stammende fra Seefeldts Bibliotek, bl. a. en Afskrift af „Eriks sjællandske Lov" (der oprindelig har tilhørt Næstved By). Ogsaa et andet Haandskrift ang. samme Lov samt et tredje, der indeholder Jyske Lov, menes at stamme fra samme Bibliotek. De omtalte Haandskrifter er registrerede af Frk. Dr. *Ellen Jørgensen*.

Rettelse. Under Plangengivelsen S. 23 staar fejlagtigt: Den danske Atlas, skal være Den danske Atlas.